

Οι κρίσιμες πρώτες ύλες στο Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο

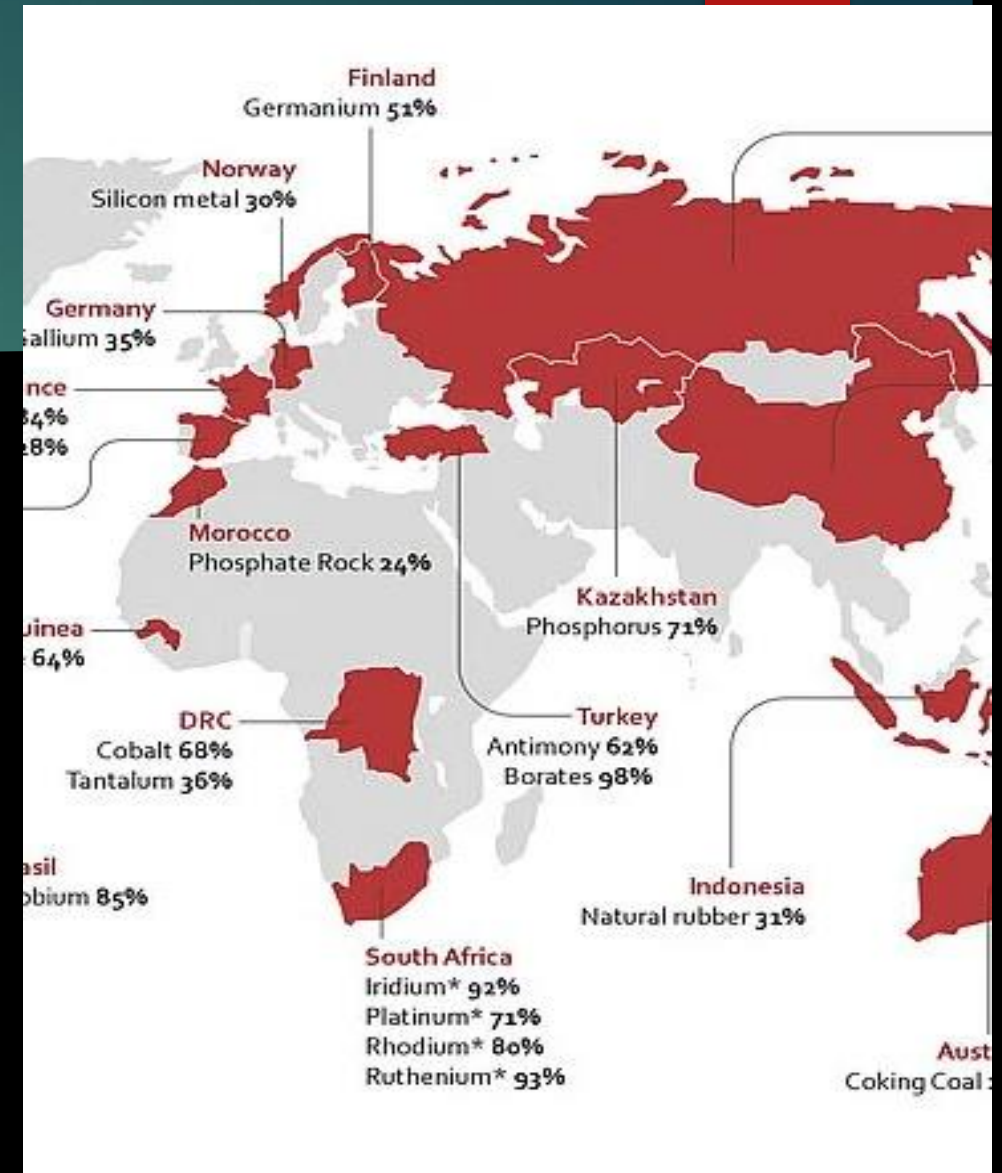
TRADE LAW CLINIC 2025 - 2026

Σπάνιες Γαίες και GATT 1994: Το Νομικό Πλαίσιο της
Απαγόρευσης των Ποσοτικών Περιορισμών και οι
Εξαιρέσεις των Άρθρων XI:2(α) και XX(ζ)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- ▶ Οι σπάνιες γαίες αποτελούν κρίσιμες πρώτες ύλες, απολύτως απαραίτητες για την παραγωγή σύγχρονων τεχνολογιών, από μπαταρίες ηλεκτρικών οχημάτων και ανεμογεννήτριες μέχρι συστήματα τεχνητής νοημοσύνης και αμυντικό εξοπλισμό.
- ▶ Το Γεωπολιτικό Μονοπώλιο της Κίνας: Η Κίνα κατέχει δεσπόζουσα θέση στην παγκόσμια εφοδιαστική αλυσίδα, ελέγχοντας το μεγαλύτερο μέρος της εξόρυξης (60%) και, κυρίως, της επεξεργασίας αυτών των υλικών (90%), σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Ενέργειας.
- ▶ Η Ένταση Προστατευτισμού και Ελεύθερου Εμπορίου: Η τάση των κρατών με αποθέματα σπάνιων γαιών και δυνατότητα αξιοποίησής τους να επιβάλλουν περιορισμούς και δασμούς στις εξαγωγές σπάνιων γαιών για την εξυπηρέτηση της δικής της εγχώριας βιομηχανίας έρχεται σε ευθεία σύγκρουση με τις αρχές του ελεύθερου εμπορίου και το νομικό πλαίσιο του ΠΟΕ (GATT 1994)

Ο Ακρογωνιαίος Λίθος του ΠΟΕ: Το Άρθρο XI:1 επιτάσσει την πλήρη κατάργηση των μη δασμολογικών φραγμών και την αποχή των κρατών από τη θέσπιση ποσοτικών περιορισμών (Turkey – Textiles, 1999)

Ευρύ Πεδίο Εφαρμογής: Η χρήση της φράσης «άλλα μέτρα» καταλαμβάνει κάθε κρατική πρακτική περιορισμού εισαγωγών ή εξαγωγών, ανεξαρτήτως νομικής μορφής, όπως ποσοτώσεις, άδειες και ελάχιστες τιμές (Japan – Semi-conductors)

Κριτήριο Κρατικής Δράσης: Η απαγόρευση καλύπτει πρακτικές που αποδίδονται στο κράτος, ακόμη και όταν αυτό παρέχει κίνητρα σε ιδιώτες, συγκατατίθεται σιωπηρά ή προσυπογράφει ιδιωτικές πρωτοβουλίες (Japan – Semi-conductors)

Τα μέτρα που επηρεάζουν αμφίροπα την εσωτερική και εξωτερική αγορά και κρίνονται συμβατά με τον ΠΟΕ

Η Γενική Απαγόρευση των Ποσοτικών Περιορισμών (Άρθρο XI:1 GATT)

▶ **Προϋποθέσεις Νομικής Δικαιολόγησης:** Επιτρέπει προσωρινούς περιορισμούς αποκλειστικά για την πρόληψη ή αντιμετώπιση «κρίσιμων ελλείψεων» σε «προϊόντα ζωτικής σημασίας»

▶ **Αυστηρή Νομολογιακή Ερμηνεία:**

- ▶ Κρίσιμη Έλλειψη: Απαιτείται ποσοτική έλλειψη τέτοιας έντασης που να συνιστά καθοριστικό σημείο καμπής (turning point) για την οικονομία (China – Raw Materials / Indonesia – Raw Materials)
- ▶ Προϊόν Ζωτικής Σημασίας: Πρέπει να είναι άμεσης και επιτακτικής ανάγκης, χωρίς να καλύπτονται προϊόντα που προορίζονται απλώς για μελλοντική βιομηχανική ανάπτυξη (Indonesia – Raw Materials)
- ▶ Το Κριτήριο της Προσωρινότητας: Η εξαίρεση αφορά μόνο βραχυχρόνια μέτρα για παροδικές ανάγκες και δεν νομιμοποιεί μόνιμες αναπτυξιακές πολιτικές (China – Raw Materials)
- ▶ Απόρριψη Αναπτυξιακών Ισχυρισμών: Το Μέρος IV της GATT δεν εφαρμόστηκε νομολογιακά για την δικαιολόγηση μη δασμολογικά περιορισμών στο εμπόριο (China – Raw Materials)

Η Εξαίρεση των «Κρίσιμων Ελλείψεων» (Άρθρο XI:2(α) GATT)

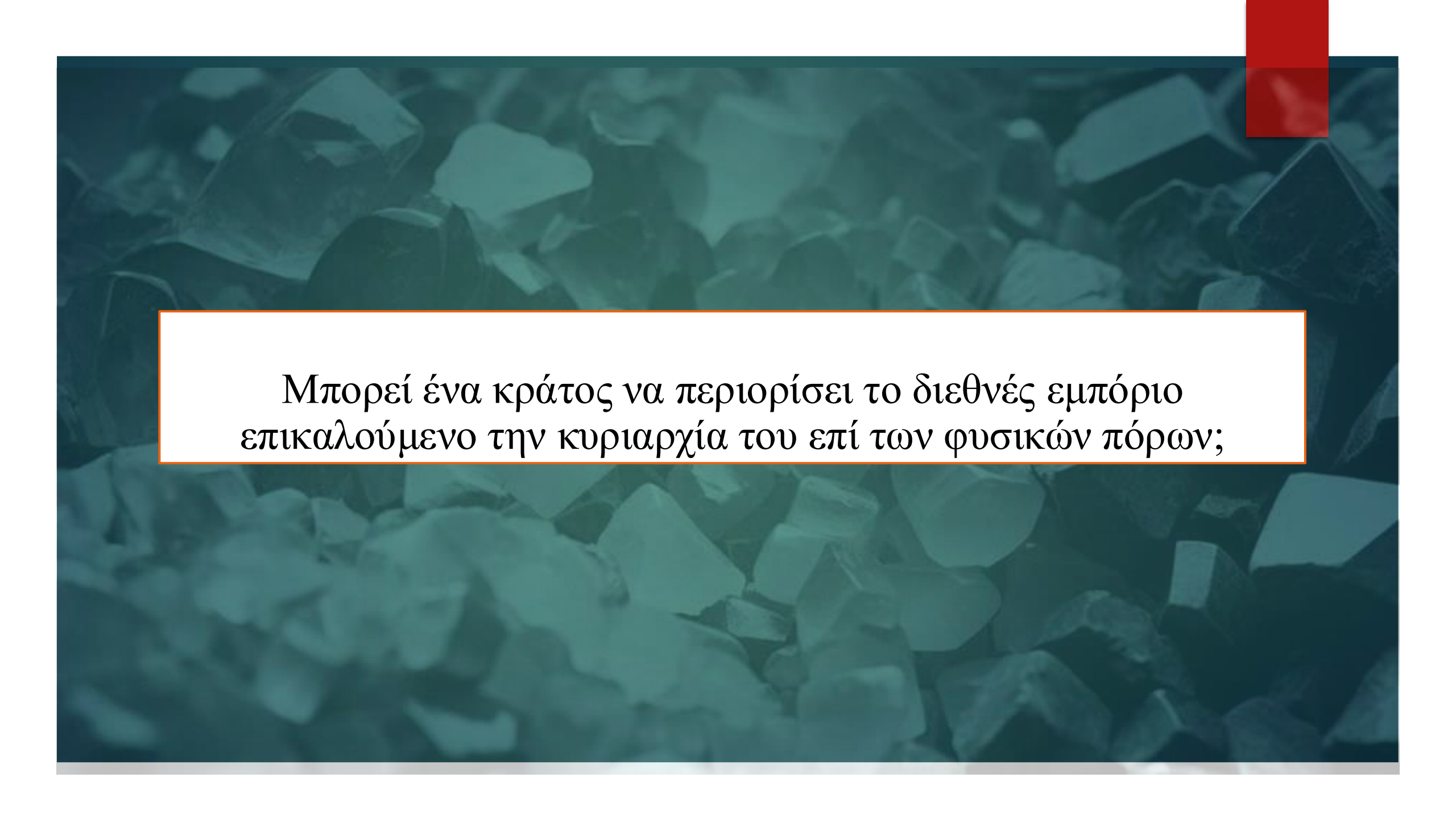
Γενικές Εξαιρέσεις & Προστασία του Περιβάλλοντος (Άρθρο XX(ζ) GATT)

Άρθρο XX GATT: Θεσπίζει τις «Γενικές Εξαιρέσεις» της GATT, επιτρέποντας στα κράτη να παρεκκλίνουν από τις υποχρεώσεις τους για την προστασία θεμελιωδών δημόσιων αγαθών (όπως η δημόσια υγεία και το περιβάλλον)

Διατήρηση Εξαντλήσιμων Φυσικών Πόρων (Παράγραφος ζ): Επιτρέπει περιορισμούς στο εμπόριο για τη διατήρηση φυσικών πόρων, με την αυστηρή προϋπόθεση ότι συνδυάζονται με αντίστοιχους περιορισμούς στην εγχώρια παραγωγή ή κατανάλωση (**Αρχή της Αμεροληψίας / Even-handedness, US – Gasoline / China – Rare Earths**)

Σύνδεση Μέσου και Σκοπού: Απαιτείται να υπάρχει στενή, πραγματική και λογική σύνδεση του μέτρου με τον περιβαλλοντικό σκοπό, χωρίς να δίνεται δικαίωμα ελέγχου των διεθνών αγορών πώλησης (*US – Gasoline / China – Rare Earth*)

Η Ιδιομορφία της Κίνας (WTO-Plus): Βάσει του Πρωτοκόλλου Προσχώρησής της, η Κίνα έχει δεσμευτεί να καταργήσει τους εξαγωγικούς φραγμούς, επομένως δεν μπορεί να επικαλεστεί το Άρθρο XX για να τους δικαιολογήσει

Μπορεί ένα κράτος να περιορίσει το διεθνές εμπόριο επικαλούμενο την κυριαρχία του επί των φυσικών πόρων;

• Η αρχή της μόνιμης κυριαρχίας επί των φυσικών πόρων (PSNR) αναγνωρίζει το δικαίωμα των κρατών να ελέγχουν και να εκμεταλλεύονται τους φυσικούς τους πόρους

• Η αρχή αυτή συνδέεται ιστορικά με την αποαποικιοποίηση και την οικονομική αυτοδιάθεση των κρατών

• Ωστόσο, η κυριαρχία αυτή δεν είναι απόλυτη:

• Τα κράτη δεσμεύονται από τις διεθνείς συμφωνίες που έχουν υπογράψει,

• ιδίως από τη GATT και το δίκαιο του ΠΟΕ.

Η GATT βασίζεται:

• στη μείωση των εμπορικών φραγμών,

• στη μη διάκριση,

• και στην απαγόρευση ποσοτικών περιορισμών

Γιατί εστιάζουμε στην Κίνα και το “trade war”

Σύνδεση με το trade war & άρθρο XXI GATT

Το άρθρο XXI GATT επιτρέπει εξαιρέσεις για λόγους εθνικής ασφάλειας

Στην υπόθεση **Russia-Transit** κρίθηκε ότι: το “war” και το “*emergency in international relations*”

δεν περιλαμβάνουν απλή εμπορική ένταση ή “trade war”

Για αυτό η **Κίνα**:

δεν βασίστηκε στο άρθρο XXI, αλλά σε περιβαλλοντική επιχειρηματολογία μέσω του άρθρου XX GATT

China-Raw Materials
&
China-Rare Earths

Οι υποθέσεις China–Raw Materials και China–Rare Earths

Ελευθερία διεθνούς εμπορίου

vs

Προστασία Περιβάλλοντος

► Ο ΠΟΕ αναγνωρίζει την περιβαλλοντική προστασία ως:

θεμιτό σκοπό δημοσίου συμφέροντος

► Όμως:

*επιβολή εμπορικών περιορισμών κατόπιν
στάθμισης*

China–Raw Materials

Επιβολή από την Κίνα :

- ποσοτώσεων εξαγωγών
- δασμών
- περιορισμών σε πρώτες ύλες

Επιχειρήματα Κίνας:

- προστασία εξαντλήσιμων φυσικών πόρων
- βιώσιμη ανάπτυξη
- κρατική κυριαρχία επί φυσικών πόρων
- επίκληση άρθρων XX(b) & XX(g) GATT

Απόφαση ΠΟΕ:

Η περιβαλλοντική προστασία αναγνωρίζεται

Οι περιορισμοί δεν συνδέονταν επαρκώς με τη πραγματική διατήρηση πόρων

GATT Article XX General exceptions

- XX(g): measures ‘relating to the conservation of exhaustible natural resources if such measures are made effective in conjunction with restrictions on domestic production or consumption’
- XX(b): measures ‘necessary to protect human, animal or plant life or health’

China–Rare Earths

Λήψη μέτρων για :

- καταπολέμηση παράνομης εξόρυξης
- περιβαλλοντικές επιθεωρήσεις
- έλεγχο παραγωγής

Απόφαση ΠΟΕ:

Δεν αποδείχθηκε **πραγματικό** περιβαλλοντικό αποτέλεσμα **X**

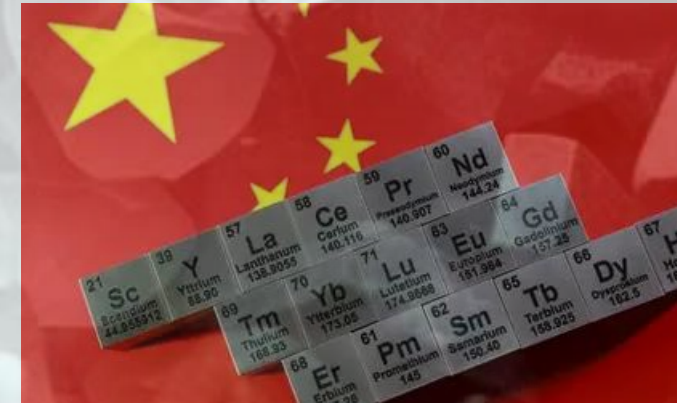
Οι περιορισμοί εξαγωγών:

- μείωσαν τις διεθνείς εξαγωγές
- αλλά αύξησαν την εγχώρια κατανάλωση

Σημασία του *chapeau* του άρθρου XX GATT

Απαγορεύονται:

- αυθαίρετες διακρίσεις
- συγκεκαλυμμένοι περιορισμοί εμπορίου

Συμπεράσματα

Η προστασία περιβάλλοντος:

- ▶ αποτελεί αναγνωρισμένο σκοπό στον ΠΟΕ
- ▶ συνδέεται με τη βιώσιμη ανάπτυξη

Όμως τα μέτρα πρέπει:

- ▶ να είναι αναλογικά
- ▶ να μην εισάγουν διακρίσεις
- ▶ να μην λειτουργούν ως προστατευτισμός

Ο ΠΟΕ επιδιώκει ισορροπία μεταξύ:

- ✓ ελεύθερου εμπορίου
- ✓ κρατικής κυριαρχίας
- ✓ προστασίας φυσικών πόρων

Εμπόριο και Κοινωνική Προστασία στο Σύστημα του WTO: Ασύμμετρη Ενσωμάτωση Αξιών

Εμπόριο και Κοινωνική Προστασία στον WTO

Κεντρικό Ερώτημα: Ενσωματώνει το σύστημα του WTO ισόρροπα τις κοινωνικές αξίες- δικαιώματα;

ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ GATT:

- Αρχή της Μη Διάκρισης (MFN & National Treatment)
- Απαγόρευση ποσοτικών περιορισμών (GATT XI)
- Έμφαση σε «like products» (όχι στον τρόπο παραγωγής)

➤ Το σύστημα ρυθμίζει προϊόντα- όχι κοινωνικές συνθήκες παραγωγής.

Κεντρικό επιχείρημα εργασίας:

- Ο WTO ενσωματώνει κοινωνικές αξίες
- ΑΛΛΑ με ασύμμετρο τρόπο

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΞΙΩΝ- ΔΙΚΑΩΜΑΤΩΝ

1. ΕΡΓΑΣΙΑΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ:

- Δεν υπάρχει ρητή πρόβλεψη στην GATT
- Προσκρούουν στα άρθρα III & XI
- Επιφυλακτικότητα για PPMs (=τρόπος παραγωγής)
- Θεσμικός διαχωρισμός WTO- ILO
- Περιφερειακή θέση στο σύστημα

2. ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΕΙΑ

- Ρητή εξαίρεση: Άρθρο XX(b)
- Επιστημονική τεκμηρίωση μέσω SPS (risk assessment)
- Υπόθεση *European Communities- Measures Affecting Asbestos- Containing Products*
- (αναγνώριση ως «vital interest»)
- Θεσμικά ενσωματωμένη αξία (εφόσον τεκμηριώνεται)

3. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΩΝ

- Ενσωμάτωση μέσω συμφωνίας TBT
- Διαφάνεια & αποτροπή παραπλάνησης
- Υποθέσεις: *United States- Measures Concerning the Importation, Marketing and Sale of Tuna and Tuna Products* & *European Communities- Measures Prohibiting the Importation and Marketing of Seal Products*
- Λειτουργική, αλλά υπό όρους ενσωμάτωση!

Το Άρθρο XX ως Μηχανισμός Εξισορρόπησης

Διπλό Τεστ:

1. Υπαγωγή σε εξαίρεση (π.χ XX(a), XX(b))
2. Έλεγχος *chapeau* (μη αυθαίρετη διάκριση)

➤ Υπόθεση σταθμός: *United States- Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Products*

Τελικό Συμπέρασμα:

Ο WTO:

- ✓ Δεν είναι αμιγώς οικονομιστικός οργανισμός
- ✓ Επιτρέπει κοινωνικές εξαιρέσεις

!!ΑΛΛΑ!! Τις υποβάλλει σε αυστηρό έλεγχο αναλογικότητας

Δομική ιεράρχηση:

1. Υγεία → ισχυρή ενσωμάτωση
2. Καταναλωτής → λειτουργική ενσωμάτωση
3. Εργασία → θεσμικά περιθωριακή

ΠΟΕ και Ναυτιλία

Αλλαγή ρότας...

Μετάβαση από μια περίοδο αυτορρύθμισης του εμπορίου, σε ένα σύστημα διεθνούς παρεμβατισμού

Στο επίκεντρο της Ναυτιλίας από τα τέλη του 20^{ου} αι. μέχρι και σήμερα η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος

Μετάβαση σε ένα οικονομικό σύστημα βασισμένο στα ορυκτά καύσιμα

Ανάγκη ύπαρξης διεθνών συμφωνιών που θα διασφαλίζουν την σωστή λειτουργία των εφοδιαστικών αλυσίδων

Κρίσιμες Πρώτες Ύλες (Critical Raw Materials)

Πρόκειται για πρώτες ύλες και ορυκτά, τα οποία έχουν μεγάλη χρησιμότητα στην βιομηχανία και το περιβάλλον

Συχνά επιβάλλονται υψηλότεροι δασμοί κατά την μεταφορά τους

Υψηλά ποσοστά συγκέντρωσης σε ορισμένες χώρες με αδύναμες εφοδιαστικές αλυσίδες και ασταθή γεωπολιτική θέση

Αναμένεται να αυξηθεί τα προσεχή χρόνια η ζήτησή τους

Δυνητικά μπορούν λόγω της σύστασής τους να προκαλέσουν περιβαλλοντικούς κινδύνους

HHNS 1996/2010NS 1996/2010

Ratione loci: Καλύπτει κάθε ζημία που προκαλείται:

- ▶ Στο έδαφος ή στα χωρικά ύδατα ενός Κράτους-Μέλους της Σύμβασης
- ▶ Στην αποκλειστική οικονομική ζώνη (ΑΟΖ)
- ▶ Σε περιοχή εκτεινόμενη πέρα από τα χωρικά ύδατα και μέχρι 200 ν.μ.
- ▶ Στην ανοιχτή θάλασσα

Ratione Materiae: Κάθε ζημία που προκαλείται από επικίνδυνες και επιβλαβείς ουσίες από τη στιγμή που εισέρχονται στον εξοπλισμό του πλοίου ή περνούν την κουπαστή του (rail) κατά τη φόρτωση

Τι δεν καταλαμβάνεται από το πεδίο εφαρμογής:

- ▶ Περιπτώσεις εμμένοντος ορυκτού πετρελαίου, είτε αυτό μεταφέρεται ως φορτίο, είτε στις δεξαμενές καυσίμων ενός τέτοιου πλοίου->CLC
- ▶ Περιπτώσεις εμμένοντος ορυκτού πετρελαίου, από μη πλοία-> ΔΣ Bunker 2001
- ▶ Όταν η ζημία να οφείλεται σε μόλυνση προερχόμενη από διαφυγή ή εκροή πετρελαίου από το πλοίο->CLC
- ▶ Αξιώσεις καλυπτόμενες από τους κανόνες XB ή την ΔΣ των Αθηνών**

Σύνδεση με CRMs και GATT

Είναι υπέρμετροι οι περιορισμοί που τίθενται στην μεταφορά CRMs διά θαλάσσης;

... means of arbitrary or unjustifiable discrimination between countries where the same conditions prevail, or a disguised restriction on international trade, nothing in this Agreement shall be construed to prevent the adoption or enforcement by any contracting party of measures: (g) relating to the conservation of exhaustible natural resources if such measures are made effective in conjunction with restrictions on domestic production or consumption;»

Χρήσιμες υποθέσεις: US-Shrimp, US-Tuna II, USA-Gasoline, Brazil- Retreaded Tyres

Η περιβαλλοντική προστασία επεκτείνεται και σε επίπεδο λιμένων

Κανονισμοί 1503/1504/2023 και Π.Δ. 3/2026

Πόσο εφικτή είναι η ουσιαστική απανθρακοποίηση της Ναυτιλίας χωρίς εξηλεκτρισμό των λιμένων?

Εφαρμογή της μεθόδου του «Cold Ironing»

Η Ελλάδα καλείται να καλύψει ανάγκες ισχύος άνω των 600 MW, με 13 λιμένες του δικτύου TEN-T να έχουν υποχρέωση εγκατάστασης OPS.

Χρονικό πλαίσιο συμμόρφωσης μέχρι το 2030

Πιλοτική υποδομή ηλεκτροδότησης πλοίων από την ξηρά στο λιμάνι της Κυλλήνης, στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος Elemed

Συμπεράσματα

Η ρυθμιστική παρέμβαση σε ενωσιακό και διεθνές επίπεδο συνιστά αναγκαιότητα

Η ασφάλεια της θαλάσσιας ζωής ανάγεται πλέον σε αυτοτελές έννομο αγαθό επιδεκτικό προστασίας

Οι κίνδυνοι που συνεπάγεται η εφοδιαστική αλυσίδα των CRM's πρέπει να αντιμετωπιστούν με εμπορικές και νομοθετικές δικλείδες ασφαλείας

Η HNS 1996/2010 καταλαμβάνει στο πεδίο εφαρμογής της, τις CRM's και συνδέεται λειτουργικά με το Άρθρο xx (g) της GATT

Δεν περιορίζει υπέρμετρα το εμπόριο, καθώς:

α) Ο περιορισμός συνδέεται στενά με την προστασία του περιβάλλοντος,

β) Τηρείται η αρχή της ισότητας

γ) Πληρούται το κριτήριο των *good faith efforts to reach a multilateral agreement*

CRITICAL RAW MATERIALS ACT

Critical Raw Materials Act

Critical Raw Materials Act

Στόχοι:

- ▶ Ενίσχυση ανθεκτικότητας της ευρωπαϊκής εφοδιαστικής αλυσίδας (εξόρυξη, επεξεργασία, ανακύκλωση)
- ▶ Προστασία ευρωπαϊκής οικονομίας από εξωτερικούς γεωπολιτικούς εκβιασμούς

Σύνδεση με ΠΟΕ:

- Διατηρεί τη συμβατότητα με τον ΠΟΕ
- Συμπληρώνει τα κενά του
- Δίνει πάτημα για μια νέα ενεργητική ευρωπαϊκή πολιτική

European Critical Raw Materials Act

2030 benchmarks for strategic raw materials:

EU EXTRACTION

At least **10%** of the EU's annual consumption for extraction

EU PROCESSING

At least **40%** of the EU's annual consumption for processing

EU RECYCLING

At least **15%** of the EU's annual consumption for recycling

EXTERNAL SOURCES

Not more than **65%** of the EU's annual consumption of **each strategic raw material at any relevant stage of processing** from a single third country

Γιατί δημιουργήθηκε το CRMA?

Κυριαρχία της Κίνας (εξαγωγικοί περιορισμοί)

Υπόθεση China- Raw Materials

Δικαστικές δίκες δεν αρκούν, *απαιτείται ενεργή βιομηχανική πολιτική*

A photograph of a stone wall, possibly a retaining wall or a boundary marker, constructed from large, irregularly shaped stones. The stones are dark grey and black, with some lighter grey and white stones interspersed. The wall is set against a background of a dry, hilly landscape with sparse vegetation and a clear sky. A solid red vertical bar is positioned in the top right corner of the image. The text "ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΠΟΛΥ!" is overlaid in the center of the image in a white, serif font.

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΠΟΛΥ!